

HORVÁTH PÉTER

Creative writing

Irodalmat (talán) lehet tanítani, magát az írást biztosan nem. Mégis számtalan efféle kurzust tartanak szerte a világon, a legtöbb egyetemen *Creative Writing* néven fut a „projekt”. Komoly írók és esztéták próbálják átadni tudásukat és tapasztalatukat az irodalom művelése iránt érdeklődő, kezdő tollforgatóknak. Azt hiszem, egyikük sem hiszi igazán, hogy a szépírás művészete tanítható és megtanulható volna, pontosabban attól még, hogy valaki egy ilyen tanfolyamon tanít vagy tanul, nem válik íróvá.

Persze, akadhatnak azért kivételek.

Nyolc évvel ezelőtt egy tízemeletes bérházban laktam a kispesti lakótelepen. A ház lakóinak nagyobbik része egyáltalán nem olvasott szépirodalmat, vagy ha nagy ritkán mégis, egészen bizonyos, hogy irodalmi folyóiratot soha nem vettek kezükbe. Csak nekem hozott olykor ilyen küldeményt a postás, ha egy szerkesztőség elküldte annak a számnak a tiszteletpéldányát, amelyben egy elbeszélésem vagy regényrészletem megjelent. Az egyik ilyen lapot egyszer tévedésből az egyik szomszédom levelesládájába pottyantották be. A kétméteres, jó kedélyű szobafestő átcsöngetett vele.

– Asszem, ez magának jött, mester! – Így szólítottuk egymást, amióta kitapétáztattam vele a szobámat. Én tudtam róla, hogy minek a mestere, ő nem volt biztos abban, hogy én milyen szakmát művelek. – Valami diszkrét képes újság? – kérdezte cinkos mosollyal.

– Nem egészen – mondtam. – Irodalmi lap.

– Az meg milyen?

Megmutattam neki.

– Ilyesmit is olvas valaki? – tudakolta.

– Remélem – feleltem. – Én mindenesetre ilyenekbe írok.

– Miket?

– Ezt-azt. Novellát, elbeszélést...

– Aha – mondta. – Szóval olyan... mindenféle történeteket.

– Ahogy sikerül, úgy puffan – jópofáskodtam.

– Aztán... hoz is ez valamit a konyhára?

– Nem sokat, de azért...

– Mégis mennyit, úgy havonta?

Mondtam neki egy összeget.

– A nemjóját! – Elismerően fütytyentett. – Hiszen az majdnem több, mint amit én megkeresek!

– Lehet, de ez nem rendszeres jövedelem. Van, hogy hónapokig semmi nem jut az eszembe... Olyankor koplalok, kaparom a tapétát, és töröm a fejemet.

Elvigyorodott.

– Nyugodtan csöngessen át hozzánk, ha megszorul. Hideg söröm van. Arra mindig futja.

Megköszöntem a kedvességét, elbúcsúztunk. Aznap este ismét becsöngetett. A nagyfia volt vele, kétméteres, nagykezü lakli.

– Nem szeretnénk sokáig alkalmatlankodni – szabadkozott a mester –, de nagy kérésünk volna. – Betessékeltem őket, a szobámban ültünk le. Kikapcsoltam a számítógépemet. Jelentős pillantással néztek össze. – Komputer is kell – mondta a fiának a mester. – Mit kóstál egy ilyen? – kérdezte tőlem.

– Ez nem sokat tud, tehát nem is drága – feleltem. – De remekül megteszi írógép helyett.

Kissé oldalt hajolt a széken, lenézett a gépre, aztán fel, a monitorra.

– Neked majd lapos ízét veszek! – mondta a fiának. – Az jóval modernebb. Meg nyomtató is kell, ugye? – fordult hozzám.

– Mármint mihez? – érdeklődtem.

Megszívta az orrát.

– Most érettségizett a gyerek. Közepesen! – tette hozzá. Nem tudtam eldönteni, hogy rosszállóan vagy dicsérően mondja. – Úgy volt, hogy kitanul mellettem ő is szobafestőnek, de nincs hozzá kedve. Azt mondja, szédülne a létrán, meg hogy inkább ülne. Gondoltam, lehetne író. Maga is mindig ül, nem?

– Többnyire – hagytam rá.

– Na, ezért is gondoltuk neki az irodalmat, meg hogy mert utánaszámoltam annak, amit maga délelőtt mondott. Hogy mennyi az annyi. Nem rossz az, kezdetnek. Ha beletanul, majd többet ír össze. Ügyes gyerek ez, meg amúgy szorgalmas. Már holnap reggel nekikezd. Ugye, nekikezdel?

– Neki én – mondta a gyerek.

– Mármint minek? – kérdeztem.

– Hát hiszen ez az! – derült fel a szomszédom addig kissé gondterhelt arca. – Pont ezért jöttünk. Hogy adjon neki tippet. Ilyen izéket, na. Témákat. Hogy miről is írjon a gyerek. Kezdje mindjárt egy krimivel? Vagy olyan harcos-baszós-partraszállósal, mint amik a moziban mennek?

Hirtelenjében nem tudtam, mit feleljek. Néztam a gyereket, a leendő író. Hatalmas mancsát lógatva ült a székemen, szórakozottan, kissé borzadva bámulta telipakolt könyvespolcaimat.

– Ezt mind maga írta?

Elnevettem magam.

– Sajnos nem.

– Akkor minek van itt ennyi? – kérdezte.
– Olvasni is szoktam, nem csak írni.
Kissé szorongó pillantást vetett az apjára.
– Te is olvasol nem? – kérdezte az apja. – A múltkor is olvastál. Láttam, hogy égeted a villanyt! Szokott ez olvasni – fordult felém. – A kötelezőeket is mind kiolvasta!
– Remek! – helyeseltem. – Talán azzal kellene kezdeni.
– Olvasással? – rezzent a gyerek.
– Valami egyszerűvel! – biztattam. – Hemingway, mondjuk. Kezdetnek olvasd el a rövid elbeszéléseit, mint a Fenn Michiganben-t, vagy az indián történeteket... Várj csak! – Leemeltem a polcra egy kötetet. – Tessék, kölcsönadom. Olvass bele, aztán... gyere át valamelyik este, hogy dumálgassunk róla.
– Dumálni, azt szeret! – ragyogott a szomszéd. – Ugye, azt szeretel?
– Hát – bólintott a gyerek.
Kikísértem őket. Szomszédom előre küldte a fiát.
– Menj csak, Lali. Mindjárt én is megyek.
A gyerek elkészönt, a szemközti ajtóhoz ballagott a Hemingway-kötettel. Úgy cipelte azt a vékony könyvet, mintha festékkel teli, nehéz vödröt hurcolna. Becsöngetett, bement. A szomszéd hozzám fordult.
– Aztán mondja csak, de tényleg, ugye a minimálbér már az elején is össze tud jönni? Már ha rendesen nekikezdsz a gyerek.
– Nem tudom – feleltem.
Elvigyorodott.
– Értjük mi egymást! – Meglapogatta a vállamat. – Én se szívesen kötöm más orrára, hogy mennyit keresek! Na, viszlát akkor. Holnap küldöm a gyereket. Meg egy sört is vele! – Rám kacsintott. – Tudom én, hogy Krisztus koporsóját se őrizték ingyen!
De nem jött a gyerek, se aznap, se másnap. Leszaladtam a ház előtti ábécébe, hoztam magamnak egy sört. Azt szopogatva eltűnődtem azon, vajon jó helyen van-e náluk a kedvenc Hemingway-kötetem.

*

Ilyen előzmény után kezdtem forgatókönyvírást és *Creative Writing*-ot tanítani tavaly a Szegedi Tudományegyetemen. A könnyű kreditre utazók hamar ott hagyták a speckoll-t (mit speckoll, a sokkal komolyabban hangzó *szeminárium*ra kereszteltük el), a született lusták is lemorzsolódtak, de legalább kéttucatnyian kitarottak, s hétről hétre megírták a házi feladatukat. „A forgatókönyvírás alapjai” címet viselő kurzus szinte szaktárgynak számított, többnyire kommunikáció szakos hallgatók vették fel, akik hallottak már harangozni erről-arról. Elbotladoztak velem „ötlettől a filmig”. Hanem a szépírási tanfolyamra mindenfelől jöttek. Egyikük se merte vagy akarta bevallani, hogy író szeretne lenni. Talán így is volt, nem tudom biztosan. Helyes kölykök voltak, valamennyien. A legegysze-

rűbbnek tűnő, s talán mégis a legnehezebb leckékkel kezdtük a munkát, olyanokkal, mint például egy fizikai tárgy korrekt leírása. Milyen egy pohár, teszem fel, vagy egy bővös kocka? Egy szál cigi. Egy női kalap. Bármilyen. A leírás ne tartalmazzon felesleges szavakat, mégis láttassa a tárgyat, értesse meg, mire való. Ennyi. Egy egész hónapon át elvöltünk ezzel. Mi az, hogy közölni? Jel – jelentés. Lélegzet. Milyen egy jó kijelentő mondat? Milyen a lejtése, muzsikája? Azután jött a cselekvéssor, majd egy történés szenvtelen ábrázolása. Aztán egy hangulaté. Egy ember „leírása”. Párbeszédtechnikák. Húzási gyakorlat. Kétszáz szóból harmincat kihúzni úgy, hogy ne „csorbuljon” a szöveg. Közös értékelés és „javított” az elkészült dolgozatokat. Jó móka volt, ráadásul hasznos – az én számomra. Nemcsak a gyerekek fogalmazványaiból húzogattam ki sorra a felesleges szavakat, de készülő regényem lapjait is szigorúbb szemmel vizslattam. Komplet bekezdéseket töröltem azzal, hogy hiányuk nem csorbitja a szöveg értékeit, hanem ellenkezőleg, a maradék jobban lélegzik, elevenebb.

A második félévben írói „modorokat” kóstolgattunk. Ezer szavas kisprózákat írtam velük Hemingway, Kafka, Hrabal, s végül a mára szinte teljesen elfeledett, nagy magyar novellista, Gelléri Andor Endre „modorában”. „A stílus maga az ember.” Miért éppen azt, s miért éppen így írhatta? A látásmód – filozófia? Más elemzést írni egy szerzőről, s megint más belebújni a bőrébe, az ő szemével látni, s hagyni, hogy tollunkat az ő keze vezesse. Nagyon gyakorlati, s igen hasznos tapasztalatokat szerezhet így a kezdő tollforgató. Mint hajdanán a neves elődök motívumait másoló festőnövendékek. Sorra születtek a „művek”. Némelyik igen jól sikerült. Alkotóik nem csak megértették, de megérezték, mintegy belülről tudták meg, hogy a mintául szolgáló modor miért olyan, amilyen.

Ezekből a vizsgadolgozatokból szeretnék most bemutatni Önöknek néhányat. Nem állítanám, hogy „növendékeimből” írók lesznek – minek is annyi? –, de úgy tűnik, egyre ügyesebbek, bátrabbak, mégis fegyelmezettebbek és pontosabbak. Úgy vélem, a mai pongyola világban nem kis dolog ez. S amit fontosnak gondolok, e stíluspróbálgatás közben önmagukhoz is közelebb kerültek. Fogadják őket szeretettel.